

ביאור נשגב של המהר"ל מפראג הלקח הנשגב מדין בן סורר ומורה להורים שיחנכו את צאצאיהם מאוחדים בקול במראה ובקומה

הקדושים, שביארו כל אחד לפי דרכו מהו הלקח
נשגב שצריך ללמוד מכאן בעבודת ה' ובחינוך
הבנים והבנות.

הלקח הנשגב לחנך את צאצאינו בעבודת האכילה

פתח דברינו יאיר במה שמצינו חידוש גדול,
כי הדין של בן סורר ומורה שייך רק מיום שנעשה
בר מצוה למשך שלשה חודשים, כמו ששינו
במשנה (סנהדרין סח): "מאימתי נעשה בן סורר
ומורה משיביא שתי שערות". שאז הוא מתחייב
בכל המצוות, כי לפני זה הוא קטן שאינו חייב
במצוות. שנינו על כך בגמרא (שם סט): "אמר רבי
כרספדאי כל ימיו של בן סורר ומורה אינו אלא
שלשה חדשים בלבד". ומפרש הטעם לכך, כי עד
שלשה חדשים אחרי הבר מצוה הוא עדיין נקרא
בן, אבל אחר כך הוא כבר מסוגל להיקרא אב.

והנה מה שמצינו ביאור נפלא על כך בדברי
ה"חנינוך" (מצוה רמח), כי בכך רצה הקב"ה ללמד
את האדם "בתחילת תוקף חום בחרותו", מיד
בראשית התקופה שהוא מתחייב בכל המצוות,
שיהיה זהיר שלא להרבות בענייני אכילה ושתייה,
שהם עלולים לדרדר את האדם מאיגרא רמא
לבירא עמיקתא:

"משרשי המצוה, לפי שרוב חטאות בני אדם
יעשו בסביבת ריבוי האכילה והשתיה, כמו שכתוב
(דברים לב-טו) וישמן ישרון ויבעט, וכן (שם) שמנת
עבית כשית ויטוש אלוך עשהו. וכן אמרו זכרונם
לברכה (ברכות לב). מי גרם לך שתבעטי בי, כרשינין
שהאכלתיך, ודרך כלל אמרו (שם) מלא כריסא
זני בישא, כלומר אחר מילוי הכרס יבוא בן אדם
לעשות חטאים רעים.

והענין הוא לפי שהמזונות הם עיסת החומר,
וההתבוננות במושכל וביראת אלקים ובמצוותיו
היקרות היא עיסת הנפש, והנפש והחומר הפכים

אביו ואמו צריכים להיות שווים בקול במראה ובקומה

כפי הנראה זאת היא הסיבה שמגלים לנו
חכמינו ז"ל, כי בדרך הטבע אי אפשר שיחול על
הבן דין בן סורר ומורה שיתחייב מיתה, מאחר
שצריך תנאים מאד קשים שלא קיימים במציאות,
עד כדי כך שגדולי התנאים רבי יהודה ורבי שמעון
הסיקו מזה, כי בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד
להיות, ומה שנכתב בתורה הוא רק כדי שנדרוש
ונקבל שכר. והנה מה ששינונו על כך בגמרא
(סנהדרין עא):

"רבי יהודה אומר, אם לא היתה אמו שוה לאביו
בקול ובמראה ובקומה, אינו נעשה בן סורר ומורה.
מאי טעמא, דאמרו קרא איננו שומע בקולנו, מדקול
בעינין שווין, מראה וקומה נמי בעינין שווין". כלומר,
רק אם לאב ולאם יש אותו קול ואותו מראה
ואותה קומה, אז יש לבנם שאינו שומע בקולם
והוא זולל וסובא דין בן סורר ומורה.

מאחר שתנאי זה של רבי יהודה אינו שכיח
כלל, למדו מזה חכמינו ז"ל בגמרא: "כמאן אזלא
הא דתניא בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות,
ולמה נכתב, דרוש וקבל שכר, כמאן, כרבי יהודה.
איבעית אימא רבי שמעון היא, דתניא אמר רבי
שמעון, וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה
חצי לוג יין האיטלקי, אביו ואמו מוציאין אותו
לסוקלו, אלא לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב,
דרוש וקבל שכר".

הנה כי כן מאחר שבחר הקב"ה נותן התורה,
להכניס בתורה ארבעה פסוקים אלו מדין בן
סורר ומורה, שלא היה ולא יהיה בעתיד, רק
כדי שנדרוש אותם ונקבל עליהם שכר, הנה מה
טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, לקיים רצונו
של מקום שמבקש מאתנו: "דרוש וקבל שכר",
להתבונן ולהתחמם באור תורתם של רבותינו

בפרשתנו פרשת כי תצא דבר בעתו מה טוב,
לקשר הפרשה עם חודש אלול שהוא חודש
התשובה, שבו אנו עושים הכנה לקראת יום הדין,
על פי מה שנשים לב להתבונן בפרשה הקשה של
בן סורר ומורה, שטמונים בה לקחים נשגבים לכל
אחד מישראל, בנוגע לאחריות העצומה המוטלת
על ההורים לחנך את צאצאיהם בדרך התורה
והמצוות, והנה הם ארבעת הפסוקים בענין זה
(דברים כא-יח):

"כי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שומע בקול
אביו ובקול אמו ויסרו אותו ולא ישמע אליהם.
ותפשו בו אביו ואמו והוציאו אותו אל זקני עירו
ואל שער מקומו. ואמרו אל זקני עירו בננו זה סורר
ומורה איננו שומע בקולנו זולל וסובא. ורגמוהו כל
אנשי עירו באבנים ומת ובערת הרע מקרבך וכל
ישראל ישמעו ויראו".

רש"י ז"ל מפרש ומקור הדבר במשנה ובסוגיית
הגמרא (סנהדרין מדף ע עד דף עב): "ויסרו אותו. מתרין
בו בפני שלשה ומלקין אותו. בן סורר ומורה, אינו
חייב עד שישגנוב ויאכל תרטימר בשר וישתה חצי
לוג יין, שנאמר זולל וסובא, ונאמר (משלי כג-ב) אל
תהי בסובאי יין בזוללי בשר למו. ובן סורר ומורה
נהרג על שם סופו, הגיעה תורה לסוף דעתו, סוף
שמכלה ממון אביו, ומבקש לימודו ואינו מוצא,
ועומד בפרשת דרכים ומלסטם הבריות, אמרה
תורה ימות זכאי ואל ימות חייב".

נמצינו למדים בדין בן סורר ומורה חידוש
עצום שלא מצינו בכל התורה כולה, שהורגים
אדם שהוא עדיין זכאי כפי שמביא רש"י בסיום
דבריו, ומקור הדבר במשנה (סנהדרין עא): "בן סורר
ומורה נידון על שם סופו, ימות זכאי ואל ימות
חייב". הרי שחכמינו ז"ל מעידים עליו שהוא עדיין
זכאי, ועם כל זאת הורגים אותו על שם סופו, כי
ירדה תורה לסוף דעתו שהוא עתיד ללסטם את
הבריות ולהורגם ויתחייב מיתה.

גמרא: "בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות ולמה נכתב, דרוש וקבל שכר". ללמדנו לחנך את צאצאינו

גמרא: "רבי יהודה אומר, אם לא היתה אמו שוה לאביו בקול ובמראה ובקומה, אינו נעשה בן סורר ומורה"

מהר"ל מפראג: ההורים צריכים לחנך את צאצאיהם מאוחדים בקול אחד במראה אחת ובקומה אחת

בן ששומע בבית שני קולות, אחד אומר לא והשני אומר כן הרי זה עלול לגרום לו להיות ח"ו בן סורר ומורה

הלקח של המהר"ל מההורים השווים בקול במראה ובקומה

הבה נמשיך לקיים "דרוש וקבל שכר", להתבונן בדברי המהר"ל מפראג ב"חדושי אגדות" (סנהדרין עא.), שמבאר דברי רבי יהודה הנ"ל: "אם לא היתה אמו שוה לאביו בקול ובמראה ובקומה אינו נעשה בן סורר ומורה", ובהשקפה ראשונה תמוה מאד, מאחר שלא יתכן שיהיה דבר כזה במציאות, לשם מה דרש הכתוב שיהיה כן. אולם הביאור על כך הוא, כי בכך רצה הקב"ה ללמדנו לקח נשגב בחינוך הבנים, הנה הדברים בלשון קדשו:

"פירוש, דבר זה מה שנתן השי"ת בתורה מצות סורר ומורה, שהוא סר מן הדרך הישר, וצריך שלא יהיה הסיבה לזה אביו ואמו [כלומר שלא הם יגרמו לכך], וכאשר אין אביו ואמו שווים בקול, אם כן אין זיווג שלהם זיווג שוה גמור, כי הזיווג השוה צריכים שיהיו דומים ושוים.

ולכך צריכים שיהיו הם שווים בקול ובמראה ובקומה, כי הקומה נראה שהם שווים בגוף שהקומה לגוף, והקול שממנו הדיבור שעל ידו האדם נפש חיה, והמראה הוא צלם האדם. ואם כן כאשר אין הזיווג זיווג שוה, אם הבן סר מן הדרך השוה, הסיבה לזה אביו ואמו של הנוול אשר הזיווג אינו שוה, ודבר זה מביא שיהיה בן סורר ומורה, לכך אינו נידון בבן סורר ומורה".

ונראה לבאר דברי המהר"ל בדרך השוה לכל נפש, כי הן אמת שלא יתכן שהאב והאם יהיו דומים בקול במראה ובקומה בפועל ממש, שהרי הקול והמראה של האב שהוא זכר שונה מהקול והמראה של האם שהיא נקבה, אולם כאשר הם עוסקים בחינוך הבנים והבנות, הרי הם צריכים לפעול באחדות גדולה כאילו הם דומים להפליא בקול במראה ובקומה.

הא כיצד, אם הצאצאים רוצים לדעת אם ראוי לעשות מעשה כזה או לא, והם שומעים

גמורים כמו שכתבתי בראש הספר, ועל כן בהתגבר עיסת החומר תיחלש קצת עיסת הנפש. ומזה השורש היו מן החכמים זכרונם לברכה שלא היו נהיין במזונות רק למה שצריך להחיות נפשם לבד, וכמו שכתוב (משלי יג-כה) צדיק אוכל לשובע נפשו.

ועל כן תמנענו תורתנו השלימה לטובתנו מהרבות באכילה ושתיה יותר מדי, פן יתגבר החומר על הנפש הרבה, עד שיחליאה ויאבד אותה לגמרי, ולכן להרחיק הענין עד תכלית הוזהרנו על זה בעונש חזק, והוא עונש המיתה [של בן סורר ומורה], זהו הנראה לי בענין.

והוזהר האדם על זה בתחילת תוקף חום בחרותו, ובראשית בואו בחיוב שמירת נפשו, והם שלשה חדשים הראשונים משהתחיל להביא שתי שערות... ומאותו הזמן יקח מוסר לכל ימיו, כי מהיות דבר המזון ענין תמידי באדם, אי אפשר לו זולתו, לא חייבתו התורה עליו בכל עת, רק שחרו מוסר בזמן אחד להועיל לו לכל הזמנים".

כאשר נתבונן נראה עד היכן הדברים מגיעים, שהרי המצוה הראשונה שנצטוו אדם וחוה ואתם עמם כל הנשמות שהיו כלולות בהם היא בעיני אכילה, כמו שכתוב (בראשית ב-יז): "ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות". ועל ידי שלא יכלו לעמוד כנגד הפיתוי של הנחש, כמו שכתוב (שם ג-י): "ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאווה הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל, ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה עמה ויאכל", נגזרה עליהם ועל כל העולם מיתה, הרי לנו כמה חמור הוא לרדוף אחרי תאוות האכילה.

הנה כי כן זהו הלקח הנשגב שאנו צריכים ללמוד מהדין של בן סורר ומורה, לחנך את צאצאינו שהם יכולים ואפילו חייבים לאכול ולשתות כראוי כדי שיוכלו לעבוד את ה', אולם יחד עם זה אנו צריכים לחנכם, שלא ירדפו אחרי תאוות האכילה בריבוי הכמות והאיכות, שהרי ירדה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה שהוא זולל וסובא, שהוא עתיד להתדרדר ולעבור על כל העבירות שבתורה בבחינת: "וישמן ישרון ויבעט".

מה נפלאים הם דברי המהרש"א בחידושי אגדות (סנהדרין עא. ד"ה מדקול) שמפרש בזה כמין חומר מה שאמרו בגמרא: "בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב, דרוש וקבל שכר". הכוונה בזה שידרשו ההורים שירדה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה, וילמדו מזה לחנך את בניהם בעודם קטנים בדרך הטובה והישרה, על ידי שירדו לסוף דעתם שיתנהגו כראוי כשהיו גדולים, ויקבלו שכר על זה כמבואר בגמרא (ברכות ז): "נשים במאי זכיין באקרויי בנייהו לבי כנישתא".

מההורים שני קולות שונים, אחד אומר בקול בטוח שאסור לעשות כך, ואילו השני אומר מצטרף רק בקול חלש מהשפה לחוץ. וכן כשהם עושים מעשה שאין ראוי לעשות, הם רואים לפי מראה הפנים של אחד מהם שאינו מרוצה, ואילו ממראה פנים של השני הם רואים שהוא כן מרוצה. וכן לפי מצב עמידת קומתם של ההורים בחינוך הבית, יכולים הצאצאים להרגיש האם כוונתם באמת לחנכם בדרך התורה.

הנה כי כן על כך אומר רבי יהודה: "אם לא היתה אמו שוה לאביו בקול ובמראה ובקומה, אינו נעשה בן סורר ומורה", ללמדנו שהם צריכים לפעול יחד, שכל מה שיוצא מפיהם ישמע כאילו הוא קול אחד, מראה אחת וקומה אחת, אבל אם הם מדברים בשני קולות, אחד אומר כך והשני אומר כך, אחד מהם מראה פנים של שמחה והשני מראה פנים של כעס, אחד עומד בקומה זקופה שצריך לעשות כך והשני לא, כי אז האשמה שהבן גדל להיות בן סורר ומורה נופלת על האב והאם ולא על הבן.

יומתק לפרש בזה מה שכתוב (בראשית ב-כד): "על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד". ופירש רש"י: "והיו לבשר אחד, הולד נוצר על ידי שניהם ושם נעשה בשרם אחד". ויש לתמוה שהרי האיש חייב במצות כיבוד אב ואם גם אחרי שנשא אשה, אם כן במה מתבטא הצורך שיעזוב את אביו ואת אמו.

אך לפי האמור יש לפרש: "על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו", היינו שיעזוב את המדות שרכש מאביו ואמו שהיה רגיל בהן לפני שנשא את אשתו, "ודבק באשתו", לעבוד בתיקון המדות איך לשלב את המדות שלו עם המדות שלה. ומפרש הטעם, "והיו לבשר אחד", שהרי עתידים הם להיות בשר אחד בצאצאיהם שיולידו, לכן צריך שיפעלו יחד כאיש אחד בלב אחד בקול במראה ובקומה, ועל ידי זה חפץ ה' בידם יצליח לחנך את צאצאיהם בדרכי התורה והיראה.

נשפר את דרכנו בתשובה שלימה, עלול הקב"ה ח"ו לדון אותנו כבן סורר ומורה, ובלשון קדשו:

"מפשוטה של הפרשה יש מוסר נפלא לכל ישראל שנקראו בנים לאל חי, ויש לחוש שיסמכו על זה ויאמרו, מאחר שאנחנו בניו, אם כן ודאי אם יהיו בנים סוררים, לא יביט און ביעקב, וירחם עליהם כרחם אב על בנים, ויוותר להם כדרך שהאב מוותר לבנו, ויאמרו הקב"ה וותרן. וכן אמר משה (דברים לב-ה) בניו מומם, רצונו לומר מה שקראם [הקב"ה לישראל] בניו זהו מומם, כי סמכו על זה ועשו עבירות חבילות חבילות, ובטחו באביהם שלא ימסרם ביד מדת הדין.

על כן כתבה התורה שהדין דין אמת, שאפילו האב חייב להביא את בנו לבית דין ולמוסרו למיתה, ועל ידי זה ישמעו פרשה זו כל ישראל ויראו את ה', ולא יסמכו על מה שקראם בנים, כי גם בבית דין שלמטה חייב האב למסור את בנו לבית דין, וכן הדין גם בבית דין שלמעלה".

ויש להוסיף תבלין לבאר בזה מה שבחר הקב"ה להזכיר דין בן סורר ומורה בפרשת כי תצא שחלה תמיד בחודש אלול חודש התשובה, כדי שלא נסמוך על כך שאנו נקראים בנים למקום, ואם כן אפילו אם לא נתאמץ לעשות תשובה כראוי, ירחם הקב"ה עלינו כרחם אב על בנים ויוציא אותנו זכאים בדין בראש השנה, אלא נתחזק להתעורר בתשובה כדי לתקן כל מה שפגמנו במשך כל השנה.

וימתק לרמז לפי זה מה שמסיים הכתוב: "וכל ישראל ישמעו ויראו", לפי מה שכתב ה"טור" (או"ח סימן תקפא): "התקינו חכמינו ז"ל שיהו תוקעין בראש חודש אלול בכל שנה ושנה וכל החודש, כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה, שנאמר (עמוס ג-ו) אם יתקע שופר בעיר וגו' [ועם לא יחרדו] וכדי לערוב השטן".

הנה כי כן זהו רמז הכתוב, אחרי שלמדנו מדין בן סורר ומורה שאנו חייבים לעשות תשובה אף שאנו בנים למקום, מסיים הכתוב: "וכל ישראל ישמעו", את קול השופר בחודש אלול שמעורר חרדה ויראת ה', "ויראו", שיתמלאו יראת ה' לעשות תשובה, כדי שלא ידון אותנו הקב"ה ח"ו כאב המביא את בנו בן סורר ומורה לבית דין.

הלקח הנשגב של רבינו בחיי

והנה מה שמצינו בדברי רבינו בחיי (דברים כא-כא) בשם מורו ורבו, ביאור על הלקח הנשגב שאנו למדים מהדין של בן סורר ומורה:

חינוך: בן סורר ומורה הוא רק מיום הבר מצוה עד ג' חדשים כדי לחנכו בעניני אכילה בתחילת בחרותו

כלי יקר: הקב"ה רצה ללמדנו בדין סורר ומורה שלא נסמוך על כך שאנו נקראים בנים למקום והקב"ה הוא אבינו

זוהר הקדוש: משה רבינו ביקש מהקב"ה שלא לכתוב דין בן סורר ומורה, כי הבין שזהו רמז על ישראל בגלות

הקב"ה שלח את יופיא"ל שר התורה, שיגלה למשה איך שדרש פסוקים אלו כמליצה טובה על ישראל

"ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה. כי הצדיק אחרי מותו אינו מהלך כי הוא חפשי מהמצוות, אמנם בשעה עמיד תלמידים הרבה, אם כן כל המצוות אשר יעשו הם הוה ליה כאילו הוא עשאים, והרי הוא עולה והולך ממדרגה למדרגה גם אחרי מותו, וזהו ונתתי לך מהלכים, אפילו כשתהיה בין העומדים האלה, שהוא לאחר מיתה".

כ"ק אדמו"ר מרן רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע (פרשת עקב) פירש בזה סמיכות הפסוקים בפרשה שניה של קריאת שמע (דברים יא-ט): "ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם בשבתך בבינתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך", אם תלמדו ותחנכו את בניכם ללכת בדרך התורה והמצוות, "למען ירבו ימיכם", תזכו שיתרבו ימיכם עד כדי כך, "כימי השמים על הארץ", שאפילו הימים שאתם נמצאים בשמים אחרי הפטירה, יחשבו כאילו אתם חיים "על הארץ", כי תקבלו שכר על מצוות בניכם גם בעולם העליון עכדה"ק.

מעתה יש לומר כי זהו שאמרו חכמינו ז"ל: "בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב דרוש וקבל שכר". רמזו לנו בכך כי התכלית שצוה הקב"ה לכתוב בתורה דין בן סורר ומורה היא "דרוש", כדי שכל אחד מישראל ידרוש מזה את הלקח הנשגב, שצריך לחנך את הבנים בקול אחד של האב והאם, ועל ידי זה "וקבל שכר", גם בעולם העליון אחרי פטירתו.

הלקח הנשגב של הכלי יקר שלא לסמוך שאנו בנים למקום

הבה נתבונן בדברים היקרים והמאירים של ה"כלי יקר", שמבאר לנו לקח נשגב שאנו למדים מדין בן סורר ומורה, אשר כפי המבואר לא נכתב אלא משום "דרוש וקבל שכר", כי בכך רצה הקב"ה ללמדנו שלא לסמוך על כך שאנו נקראים בנים למקום, ואם כן בוודאי יוותר לנו הקב"ה אף אם ח"ו לא נהגנו כראוי, אלא נדע נאמנה שאם לא

דרוש וקבל שכר גם בעולם העליון

ויש להוסיף פרפרת נאה לפרש לפי זה מה שבחרו חכמינו ז"ל לומר בלשון קדשם: "בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב, דרוש וקבל שכר".

נקדים מה שאמר החכם מכל האדם (קהלת ט-ט): "כל אשר תמצא ידך לעשות בכוחך עשה, כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאל אשר אתה הולך שמה". ופירש רש"י שהזהיר אותנו לקיים המצוות בעודנו בחיים, כי אחרי המיתה כשהנפש נפרדת מן הגוף כבר אי אפשר לקיים שום מצוה.

אמנם ידוע מה שמבואר בספרים הקדושים, כי אדם שמחנך את בניו ואת ביתו אחרי לעבוד את ה', הרי הוא מקבל שכר על קיום מצוות בניו גם אחרי פטירתו כאילו הוא בחיים חיותו, על דרך ששנינו (סנהדרין קד): "ברא מזכי אבא". והמקור לכך הוא ממה שדיבר הקב"ה בשבחו של אברהם אבינו (בראשית יח-ט):

"כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחרי, ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, למען הביא ה' על אברהם את אשר דיבר עליו". ופירש רש"י: "למען הביא, כך הוא מצוה לבניו, שמרו דרך ה' כדי שיביא ה' על אברהם וגו', על בית אברהם לא נאמר אלא על אברהם, למדנו כל המעמיד בן צדיק כאילו אינו מת".

זהו ששנינו בגמרא (ב"ב קטז): "מפני מה בדוד נאמרה בו שכיבה וביוצא נאמרה בו מיתה, דוד שהניח בן כמותו נאמרה בו שכיבה, יואב שלא הניח בן כמותו נאמרה בו מיתה". פירוש, מאחר שהניח בן כמותו הרי זה כאילו הוא עדיין בחיים חיותו, כי הוא מקבל שכר על קיום מצוות הבן שהוא חינוכו לכך.

בדרך זו מפרש ה"חתם סופר" (פרשת בהעלותך בהפטרה ד"ה ונתתי לך) מאמר הנביא (זכריה ג-ז): "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה". בלשון קדשו:

למקום, ומאחר שהם עתידיים לעבור על מצוות התורה ידון אותם הקב"ה כדין בן סורר ומורה, לכן ביקש מהקב"ה שלא יכתוב דין בן סורר ומורה בתורה. "באותה שעה רמז הקב"ה ליופיא"ל שר התורה", שיגלה למשה רבינו מה שדרש פסוקים אלו לטובה על ישראל:

"כי יהיה לאיש", זה הקב"ה שכתוב עליו (שמות טו-ג): "ה' איש מלחמה". "בן", זה ישראל שנקראים בנים למקום, "סורר ומורה", שסררו ומרדו בדרכי ה', "איננו שומע בקול אביו", זה הקדוש ברוך הוא "ובקול אמו", היא השכינה הקדושה האם של כלל ישראל. "ויסרו אותו", שיאמרו לישראל דברי תוכחה על ידי הנביאים, "ולא שמע אליהם", שימשיכו בדרכם הרעה. "ותפשו בו אביו ואמו", הקב"ה והשכינה הקדושה, "והוציאו אותו אל זקני עירו ואל שער מקומו", שיביאו אותם לדין לפני בית דין של מעלה.

"ואמרו אל זקני עירו בננו זה סורר ומורה איננו שומע בקולנו זולל וסובא". בדברים אלו כוונתם ללמד זכות על ישראל, כי מה שגרם להם להיות בן סורר ומורה, הוא מפאת היותם בגלות בין האומות שרודפים אחרי תאוות האכילה, לכן נמשכו גם הם אחרי תאוות האכילה שגרמה להם להתקלקל, כמו שכתוב (במדבר כה-ב): "ויאכל העם וישתחוו לאלהיהן". וכן כתוב (תהלים קו-לה): "ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם".

על כך אומר הכתוב: "ורגמוהו כל אנשי עירו באבנים ומת", הכוונה בזה כי במקום שישפוך הקב"ה את חמתו על ישראל, שפך הקב"ה את חמתו על ירושלים ועל בית המקדש, וכל אנשי עירם של ישראל שהם הגוים שישראל נמצאים אצלם בגלות, ירגמו את ירושלים באבנים שסתרו בהן את החומות וניפצו בהן את המגדלים והחריבו את בית המקדש, ועל ידי זה יחשב כאילו מתו ישראל, "ובערת הרע מקרבך וכל ישראל ישמעו ויראו". כיון ששמע משה רבינו דרש זה מיופיא"ל שר התורה, הסכים לכתוב את הדברים בתורה.

על אחת כמה וכמה שצריך להגביר אהבת ה', לחנך את צאצאינו שלא לעבור על שום אחת ממצוות התורה אפילו כקוצו של י'.

ויש לרמוז ענין זה במה שפירש רש"י ומקור הדבר במשנה (סנהדרין עא:): "בן סורר ומורה נידון על שם סופו, ימות זכאי ואל ימות חייב". רמזו לנו חכמינו ז"ל בזה, כי אף אם לפעמים נדמה להורים, שאם ימנעו מבנם בעודו צעיר למלא את כל תאוותיו, יצטער צער רב והרי זה כאילו אנו ממייתים אותו בצעירתו.

אולם לאמיתו של דבר אין זה רק עצת היצר, כי אדרבה אם מחנכים את הילד בעודו צעיר ללכת בדרך הנכונה, יקל לו אחר כך ללכת בדרך זו כל ימי חייו, כמו שאמר שלמה המלך החכם מכל אדם (משלי כב-ו): "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה". וכן כתוב (איכה ג-כז): "טוב לגבר כי ישא עול בנעוריו".

הנה כי כן זהו שלימדו אותנו חכמינו ז"ל, הלקח שאנו למדים מבן סורר ומורה למנוע שלא יהיה לנו ח"ו בן כזה: "ימות זכאי", נמנע ממנו לעשות דברים שבזמנו זה נראה בשבילו כמיתה, "ואל ימות חייב", כי אם לא נמנע ממנו לעשות בצעירותו מה שאין ראוי לעשות, הרי הוא עתיד בסופו של דבר למות מיתה רוחנית, כשהוא חייב מיתה מפאת רדיפתו אחרי כל תאוות העולם הזה.

הקב"ה שלח את יופיא"ל שר התורה שיבאר למשה פרשת בן סורר ומורה

בדרך זו במסילה נעלה לסיים את המאמר, עם מה שמצינו בזוהר הקדוש (פרשת בלק קצז): דברים נפלאים שהיו, כאשר צוה הקב"ה למשה רבינו לכתוב פסוקים אלו של בן סורר ומורה, ולתועלת הענין נביא את תוכן הדברים.

בשעה שצוה הקב"ה למשה לכתוב דין בן סורר ומורה, הבין משה שאין מציאות בעולם שיתקיים דין זה, כי איזה אב ואם יביאו את בנם לבית דין להרוג אותו, ומזה השכיל להבין כי כל הפרשה של בן סורר ומורה, היא רמז על ישראל שהם בנים

"אמרו חז"ל כי דין זה של סורר ומורה לא אירע מעולם... ולמה נכתבו, דרוש וקבל שכו. ואם כן יש לשאול מפני מה הוצרכה תורה להודיע ולכתוב מה שלא היה ומה שאין ענינו נוהג בדרך העולם. אבל זה היה מחכמת התורה ללמד דעת את העם בגודל חיוב אהבת ה' יתברך, שהרי אין לך אהבה חזקה בעולם כאהבת האב והאם לבן, וכיון שהבן עובר על מצוות ה' יתעלה, וזה דרכו כסל למו, חייבין הם שתגבר עליהם אהבת ה' יתברך על אהבת הבן, עד שיצטרפו להביא אותו הם בעצמן לבית דין לסקילה.

וכבר בא הענין הזה בחיוב גודל אהבה לה' יתברך מפורש בתורה בענין העקידה, כי אברהם עם היות אהבתו של יצחק עזה וחזקה, כבן שבא אליו אחר הזקנה והיאוש, אף על פי כן כשצוהו להקריבו עולה טרח בדבר מיד, והגביר אהבת ה' יתברך על אהבתו של יצחק, ועל שלימות המעלה הזאת קראו (ישעיה מא-ח) אברהם אוהבי, ואז נתפרסם לכל העולם גודל חיוב האהבה לשם יתעלה, שהיא ראוייה לעבור כל מיני אהבה, ומזה אמרו דרוש וקבל שכו. כך שמעתי מפי הרב ר' שלמה מורי שיחיה".

חשבתי דרכי להוסיף תבלין בביאור הדברים, כי באמת אין הקב"ה חפץ שיביאו ההורים את בנם, שהוא עדיין בגדר זכאי לבית דין להמיתו, שהרי מטעם זה דרש הכתוב תנאים שלא קיימים במציאות. אך עם כל זאת צוה הקב"ה לכתוב בתורה דין סורר ומורה משום "דרוש וקבל שכו", שישכילו ההורים ללמוד מזה, לחנך את צאצאיהם הצעירים בדרך התורה, הן בעשה טוב והן בסורר מרע, ולא יחוסו עליהם לומר, הלא הם עדיין צעירים לימים, ואם לא ניתן להם להתענג בכל תענוגי העולם הזה ככל העולה על רוחם יצטערו מאד.

לכן הזכיר הכתוב דין סורר ומורה, ללמדנו שצריך להגביר אהבת ה' על אהבת הבנים, עד כדי כך שאם היה הקב"ה מצוה להביא את בן הסורר ומורה לבית דין להמיתו, היינו חייבים לעשות כן בשמחה, כמו שהעלה אברהם אבינו את יצחק בנו על המזבח, ומזה נשכיל להבין כי

תודתנו וברכתנו נתונות לאלו שנדבו את הוצאת הגליון לזיכוי אחינו בני ישראל

משפחת מהדב הי"ו לרפואה השלימה של האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני שתחי'

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com